BOLALAR TERAPEVTIK STOMATOLOGIYASI FANINI O‘QITISHDA MINTAQAVIY EPIDEMIOLOGIK MA’LUMOTLARGA ASOSLANGAN INNOVATSION PEDAGOGIK METODIKALARNI QO‘LLASH

Muradova Malika Saidaxrorovna,
Boshmonova Charos Abduqayem qizi,
Lapasova Sabinaxon Muzaffarovna,
Shodmonova Oybarchin Urol qizi
Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti.

ANNOTATSIYA

Maqolada tibbiyot oliy ta’lim muassasalarida "Bolalar terapevtik stomatologiyasi" fanini o‘qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni (xususan, keys-stadi va muammoli ta’limni) joriy etish masalalari yoritilgan. Tadqiqot doirasida Angren shahri va Toshkent shahrining Yashnobod tumani misolida bolalar o‘rtasida tish kariesi tarqalishi va jadalligini qiyosiy baholash natijalaridan iborat real klinik-epidemiologik ma’lumotlar o‘quv jarayoniga tatbiq etildi. Pedagogik eksperiment natijalari shuni ko‘rsatdiki, real hududiy ko‘rsatkichlarga asoslangan keys-topshiriqlar talabalarning klinik fikrlashini, mustaqil qaror qabul qilish va hududning ekologik holatidan kelib chiqqan holda tish kariesi profilaktikasi dasturlarini ishlab chiqish ko‘nikmalarini an’anaviy o‘qitish usullariga nisbatan ishonchli tarzda oshiradi.

Kalit so‘zlar: bolalar terapevtik stomatologiyasi, o‘qitish metodikasi, innovatsion ta’lim texnologiyalari, keys-stadi, epidemiologik tadqiqot, karies profilaktikasi, kompetensiyaviy yondashuv.

KIRISH

Oliy tibbiy ta’lim tizimidagi zamonaviy islohotlar bo‘lajak mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarni o‘zlashtirishini, balki chuqur amaliy ko‘nikmalar va mustaqil klinik fikrlash layoqatini shakllantirishni talab etmoqda. An’anaviy pedagogik yondashuvlar (leksiya, o‘qituvchi tomonidan ma’lumotlarning tayyor holda berilishi) talabalarni mustaqil izlanishga va murakkab klinik vaziyatlarda qaror qabul qilishga to‘liq tayyorlay olmaydi [1, 3, 8, 11]. Shu sababli, tibbiyot ta’limida muammoli o‘qitish (Problem-Based Learning) va aniq vaziyatlarni tahlil qilish (Case-study) kabi innovatsion texnologiyalardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda [4, 9].

Xususan, "Bolalar terapevtik stomatologiyasi" fani o‘zining o‘ziga xos xususiyatlari – bolalar a’zolari va tizimlarining yoshga bog‘liq anatomo-fiziologik xususiyatlari, stomatologik kasalliklarning kechishi hamda profilaktika chora-

tadbirlarining mintaqaviy sharoitlarga bog‘liqligi bilan ajralib turadi [2, 5, 7]. Bo‘lajak bolalar stomatologlarini tayyorlashda hududiy, ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy omillarni hisobga olgan holda kasalliklarni o‘rganish juda muhimdir. Masalan, Angren shahri kabi sanoat rivojlangan hududlar bilan Toshkent shahri kabi yirik megapolis markazlaridagi bolalar o‘rtasida stomatologik kasallanish ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi tafovutlar o‘quv jarayoni uchun g‘oyat boy va real pedagogik material hisoblanadi.

"Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi" nuqtai nazaridan yondashganda, magistrantlar va ilmiy izlanuvchilarning o‘z amaliy tadqiqotlari natijalarini o‘quv jarayoniga interfaol ta’lim texnologiyalari orqali tatbiq etishlari bo‘lajak shifokorlarning kompetensiyaviy bazasini mustahkamlaydi. Bu orqali talabalar quruq nazariyani emas, balki bevosita o‘z mintaqasidagi real epidemiologik holatni tahlil qilishni o‘rganadilar.

TADQIQOT MAQSADI

"Bolalar terapevtik stomatologiyasi" fanini o‘qitishda bevosita mintaqaviy epidemiologik tadqiqot natijalariga (Angren va Yashnobod tumani bolalari misolida) asoslangan muammoli topshiriqlar va "Case-study" texnologiyasini qo‘llash bo‘yicha interfaol pedagogik metodikani ishlab chiqish hamda uning talabalarda klinik-epidemiologik fikrlashni rivojlantirishdagi samaradorligini ilmiy asoslash.

MATERIAL VA METODLAR

Tadqiqot Toshkent davlat stomatologiya institutining "Bolalar terapevtik stomatologiyasi" kafedrasida amalga oshirildi. O‘quv jarayonida qiyosiy tahlil obyekti sifatida foydalanish uchun muallif tomonidan Angren shahri (1-guruh, n=65) va Toshkent shahri Yashnobod tumanidagi (2-guruh, n=65) 7–12 yoshli bolalar o‘rtasida JSST (WHO) metodikasi bo‘yicha o‘tkazilgan tish kariesi epidemiologik tekshiruvi natijalari asosida maxsus pedagogik modullar va keys-topshiriqlar paketi ishlab chiqildi [10].

Pedagogik eksperimentda Stomatologiya fakultetining 5-kursida tahsil olayotgan jami 50 nafar talaba ishtirok etdi. Xolislikni ta’minlash maqsadida talabalar ikkita teng guruhga bo‘lindi:

1. Nazorat guruhi (n=25): Amaliy mashg‘ulotlar an’anaviy o‘qitish metodikasi (verbal tushuntirish, darslik asosida ma’lumot berish, standart og‘zaki so‘rov va yopiq turdagi test savollari) asosida olib borildi.

2. Tajriba guruhi (n=25): Mashg‘ulotlarda muallif tomonidan ishlab chiqilgan, mintaqaviy epidemiologik ma’lumotlarga asoslangan interfaol "Case-study" (vaziyatli tahlil) texnologiyalari va kichik guruhlarda muammoli izlanish (loyihaviy ta’lim) metodlari qo‘llanildi.

Ta’lim samaradorligini baholashda talabalarning nazariy bilim darajasi, real klinik holatlarni tahlil qilish mahorati, olingan epidemiologik ko‘rsatkichlar asosida mustaqil profilaktika dasturlarini tuzish ko‘nikmalari hamda murakkab situatsion

masalalarni yechish darajasi (100 ballik reyting shkalasi bo‘yicha) mezon qilib olindi. Olingan barcha pedagogik natijalar Statistica 10.0 dasturida Styudentning t-kriteriysi ($p < 0,05$) qo‘llanilgan holda statistik tahlildan o‘tkazildi.

NATIJALAR VA ULARNING MUHOKAMASI

Tadqiqotning amaliy bosqichida o‘quv jarayoni uchun tayanch bo‘lib xizmat qilgan klinik-epidemiologik ma’lumotlar talabalarga taqdim etildi. Jumladan, Angren shahridagi bolalarda karies tarqalishi 84,6% ni, Yashnobod tumanida esa 70,8% ni tashkil etgani ($p < 0,05$), karies jadalligi ko‘rsatkichi (KPU + kpu indeksi) mos ravishda 4,28 ± 0,26 hamda 3,12±0,21 ga teng bo‘lganligi ($p < 0,01$) ko‘rsatildi [2, 6, 11]. Shuningdek, tuzilmaviy jihatdan Angren shahridagi bolalarda davolanmagan kariesli kavak («K/k» komponenti – 63,1%) ustunlik qilgan bo‘lsa, Yashnobod tumanida plombalangan tishlar («P/p» komponenti – 39,2% ga nisbatan 23,8%) salmog‘i yuqori ekani namoyon bo‘ldi.

1-jadval. Bolalar o'rtasidagi klinik-epidemiologik tadqiqot natijalari:

Ko'rsatkichlar	Angren shahri	Yashnobod tumani	Statistik ishonchlilik (p)
Kariesning tarqalishi	84,6%	70,8%	$p < 0,05$
Karies jadalligi ko'rsatkichi (KPU + kpu indeksi)	4,28 ± 0,26	3,12 ± 0,21	$p < 0,01$
Tarkibiy qismlarning ustunligi	Davolanmagan kariesli kovak («K/k» komponenti) — 63,1%	Plombalangan tishlar («P/p» komponenti) — 39,2% (Angrendagi 23,8% ga nisbatan)	—

Ushbu ma’lumotlarga tayangan holda, tajriba guruhi talabalari uchun "Sanoat va megapolis hududlarida bolalar kariesi profilaktikasini tabaqalashtirilgan holda tashkil etish" mavzusida amaliy keys (Case-study) algoritmi amalga oshirildi. Mazkur metodika bosqichma-bosqich o‘tkazildi: avval talabalar kichik guruhlarda ikki hududning ekologik ko‘rsatkichlarini solishtirdi, so‘ngra Angren uchun endogen va ekzogen ftor profilaktikasi ile remineralizatsiya rejasini, Yashnobod uchun esa fissuralarni germetizatsiya qilish dasturini tuzib, o‘z loyihalarini taqdimot ko‘rinishida himoya qildilar.

Pedagogik eksperiment yakunida talabalarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari 100 ballik shkala bo‘yicha baholandi (M ± m). Mavzu bo‘yicha baza nazariy bilimlarni o‘zlashtirish darajasi nazorat guruhida 76,4 ±2,1 ballni tashkil etgan bo‘lsa, tajriba guruhida 88,2 ±1,8 ballga yetdi ($p < 0,01$).

Mintaqaviy klinik-epidemiologik holatni tahlil qilish ko‘nikmasi tajriba guruhida 91,4 ± 1,6 ballni tashkil etib, nazorat guruhidagidan (71,2 ± 2,5 ball) sezilarli darajada yuqori bo‘ldi ($p < 0,001$). Hududiy xususiyatga moslashtirilgan profilaktika dasturini tuzish mahorati mos ravishda tajriba guruhida 89,6 ± 1,9 ball va nazorat guruhida 68,5 ± 2,8 ballni ko‘rsatdi ($p < 0,001$).

Murakkab situatsion masalalarni yechish va mustaqil klinik qaror qabul qilish ko‘rsatkichi esa an’anaviy guruhda 74,0 ± 2,2 ball bo‘lgani holda, interfaol keys-metod o‘tilgan tajriba guruhida 92,5 ±1,5 ballga yetdi ($p < 0,001$). Ushbu natijalar shuni ko‘rsatadiki, real epidemiologik ma’lumotlarga asoslangan interfaol ta’lim talabalarda mexanik xotira o‘rniga chuqur klinik-mantiqiy fikrlashni va mas’uliyatli qaror qabul qilish ko‘nikmasini muvaffaqiyatli shakllantiradi.

XULOSA

1. "Bolalar terapevtik stomatologiyasi" va shunga o‘xshash ixtisoslik fanlarini o‘qitishda mavhum nazariy raqamlardan ko‘ra, bevosita o‘sha hududda (Angren shahri va Toshkent shahri misolida) amalga oshirilgan real epidemiologik tadqiqot natijalarini o‘quv jarayoniga integratsiya qilish bo‘lajak shifokorlarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda kutilganidan ham yuqori pedagogik samaradorlikni namoyon etadi.

2. Muallif tomonidan ishlab chiqilgan va amaliyotga joriy etilgan interfaol keys-stadi (Case-study) metodikasi talabalarning klinik-epidemiologik fikrlashini rivojlantirib, ularga faqatgina tishni davolash bilan cheklanmasdan, balki muayyan hududning ekologik va sanoat omillarini hisobga olgan holda differensiallashgan kasalliklar profilaktikasi dasturlarini tuzish ko‘nikmasini muvaffaqiyatli singdirdi.

3. Tajriba guruhida talabalarning mustaqil qaror qabul qilish va situatsion masalalarni yechish darajasi nazorat guruhiga nisbatan statistik jihatdan o‘ta ishonchli ravishda yuqori (92,5 ±1,5 ball, $p < 0,001$) bo‘lishiga erishildi. Bu esa magistrantlar va tayanch doktorantlar tomonidan o‘z tadqiqot materiallarini oliy tibbiy ta’lim muassasalarining o‘quv jarayonlariga zamonaviy pedagogik texnologiyalar sifatida keng tatbiq etish zarurligini va bu amaliyot o‘zini to‘la oqlashini isbotlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1.Rizaev J. A., Hasanova L. E. Tibbiy ta’limda kompetensiyaviy yondashuv va innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash istiqbollari // Oliy ta’lim axborotnomasi. — 2021. — № 3. — B. 45–51.

2.Inoyatov A. Sh., Rizaev J. A. Bolalar terapevtik stomatologiyasida profilaktika asoslari (O‘quv qo‘llanma). — Toshkent: Cho‘lpon, 2020. — 188 b.

3.Qurbonov Sh. E., Seytxalilov E. A. Oliy tibbiy ta’limda sifatni ta’minlash va innovatsion texnologiyalar. — Toshkent: Tibbiyot, 2019. — 214 b.

4.Farxodjonova N. F. Ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash muammolari va yechimlari // Innovatsion ta’lim taraqqiyoti. — 2018. — № 2 (28). — B. 176–181.

5.Kiselnikova L. P., Zuyeva T. Ye. Bolalarda tish kariesi rivojlanishining xavf omillari // Bolalar yoshidagi stomatologiya va profilaktika. — 2019. — T. 19, № 3. — B. 18–24.

6.Morozova N. S. Bolalarda karies profilaktikasi va davolashning zamonaviy yondashuvlari // Rossiya stomatologiya jurnali. — 2021. — № 4. — B. 312–318.

7.Kuzmina E. M., Yanushevich O. O. Stomatologik kasalliklar profilaktikasi (Darslik). — Moskva: GEOTAR-Media, 2019. — 544 b.

8.Muslimov N. A. Kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari. — Toshkent: Fan, 2020. — 160 b.

9.Yuldashev J. G‘., Usmonov S. A. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: O‘qituvchi, 2018. — 192 b.

10.World Health Organization (WHO). Oral Health Surveys: Basic Methods — 5th edition. — Geneva: WHO Guidelines Approved by the Guidelines Review Committee, 2013. — 125 p.

11.Musayev U.Y., Rizayev J.A. Stomatologiyada postdiplom ta'lim jarayonida interaktiv o‘qitish metodlari bilim faolligini rag‘batlantirish sharti sifatida // Ilmiy-amaliy jurnal. — 2020. — № 5.